

Томіленко С.А.

студентка,

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКОВОЇ ІЛЮСТРАЦІЇ 1990–2010-Х РОКІВ

Український книжковий ринок пострадянського періоду – непростий час як для видавця, так і для автора. Попри фінансові труднощі у книжковій галузі даний період часу визначається химерністю і сміливістю вітчизняної книжкової ілюстрації та пошуками нових візуальних форм і засобів вираження. В цей період формується нова хвиля піднесення національного духу та його візуальне осмислення в книжковій ілюстрації й у підході до книговидання загалом, а досвід передових художників на початку незалежної України буде надихати наступне покоління, яке, власне, зростало на їхніх роботах.

Ілюстратор і книговидавець кінця ХХ століття – важливий тандем для спільного виживання. Це принципова особливість у галузі ілюстрації даного періоду порівняно з нинішніми можливостями художника – самопромотування через соціальні мережі, міжнародні конкурси книжкового дизайну та ілюстрації, можливість знайти ціле ком'юніті ілюстраторів, яке досі формується в Україні.

Метою дослідження є аналіз змін пріоритетів українських видавництв, вплив нових векторів розвитку на український книжковий ринок і тенденції вітчизняної ілюстрації.

Дослідити стан книжкової ілюстрації в період 1990-х – початку 2000-х найлегше через призму продукції великих українських видавництв. Як і протягом усього минулого століття, це часто чи не єдиний хрестоматійний «запис» існування чималої кількості ілюстраторів. Саме видавництва задавали планку візуального змісту книги, утворювалися цілі плеяди ілюстраторів, що відповідали певним канонам того чи іншого видавництва, що формувало певну марку.

До середини 1980-х років минулого століття книговидавнича справа в основному залежала від державних указів і замовлень – свобода видавництв ігнорувалась, як результат, запити громадян не могли бути сформованими. У період перебудови вперше відбулось послаблення ідеологічного диктату в книжковій галузі. У 1986 році було затверджено Положення про тематичне планування та координування літератури, отже книжкові видавництва та періодика отримали свободу вибору кого та що друкувати. Уможливилось видання за рахунок автора. Масовим накладом видавали раніше заборонені книги. Передруковували дефіцитні видання, що не вимагало значних коштів, часу і кваліфікованої

праці. Доступ до книговидання отримали приватні особи – справа не вимагала високої кваліфікації, активно розвивалось підприємництво, що дало великий поштовх для появи й розвитку приватних видавництв.

Окрім економічних і правових чинників, з'являється також велика потреба в новій ідеології, поновленні та укріпленні національних традицій. Свою роботу у 1992 році починає перше приватне українське видавництво І. Малковича «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА». За перше ж десятиліття свого існування видавництво одразу ж формує власні стандарти, обростає постійними активними ілюстраторами, задає планку українській ілюстрації на десятиліття вперед. Такі ілюстратори, як В. Єрко, К. Штанко, К. Лавро, В. Ковальчук, А. Василенко, О. Семерня віднині достатньо тісно асоціюються саме зі співпрацею з видавцем Малковичем.

Ілюстратори «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА-И» вирізняються високими технічними вміннями. Книги даного видавництва увірвались на ринок з чудовою якістю паперу і надзвичайно детальними яскравими ілюстраціями, що стало можливим завдяки розвитку комп'ютерних програм, роботу з якими освоювали молоді ілюстратори.

Видавництво виходить на книжковий ринок з «Абеткою» та поступово завойовує визнання закордоном такими книгами, як «Снігова Королева» 2005 року, ілюстрована Владиславом Єрком, якого без перебільшення можна назвати «візитівкою» видавництва.

З середини 1990-х років художник починає співпрацювати з видавництвом «Софія», для якого створює обкладинки до книг Карлоса Кастанеді, Пауло Коельйо та Річарда Баха, які зробили ім'я художника знаменитим, а самого його – авторитетним фахівцем у цій галузі. Єрко працює у достатньо тонкій, деталізованій манері, його ілюстрації сюрреалістичні та наповнені тонкими нюансами зображення. Як стверджує сам ілюстратор, до зустрічі з І.Малковичем, він отримав чимало відмов від видавництв – аргументами були побажання аби картинки були більш діснеєвськими, мультяшними.

Одним з найвидатніших проєктів видавництва вважається серія книг «Гаррі Поттер», обкладинки яких є також авторством Єрка і визнані найкращими в даній серії у світі. Поступово видавництво розширює свою аудиторію – так у 2008 році у продаж виходить 3-й переклад «Гамлета» авторства Ю. Андруховича з чудовими ілюстраціями однозначно провідного художника видавництва «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА» В. Єрка.

Державні видавництва також починають конкурувати з приватними – однак перші все одно не спроможні задовільнити потреби тогочасного читача, а також втрачають позиції якості друку. З іншого боку, приватні видавництва погано підтримуються державою – закупи паперу та друк здійснюються за кордоном, адже окрім того, що книгу там можна надрукувати якісніше, зачасту це ще й коштувало видавцю дешевше, аніж друк в Україні. Державна політика кінця 1990х років виявилася неспроможною на підтримку книжкового ринку: 90% в Україні

становила частка російських книг, державою дуже погано фінансувалось видання шкільних підручників та дитячої літератури, книги видаються в малій кількості примірників накладом 2-3 тисячі [1].

2001 року на український книжковий ринок виходить львівське Видавництво Старого Лева, що також спеціалізувалось від початку свого існування та до 2013 року на дитячій літературі. Видавництво співпрацює з величезною кількістю талановитих ілюстраторів, такими як Є. Гайдамака, Х. Лукашук, Г. Олійко та іншими. Як і видавництво І. Малковича, «ВСЛ» вийшли на ринок з надзвичайно якісною продукцією, однак на відміну від «А-БА-БИ-ГА-ЛА-МА-ГИ» є не такими консервативними, як у підборі літератури, так і у візуальному плані. Видавництво Старого Лева і нині радує своїх читачів надзвичайно різноманітною продукцією.

Особливою є співпраця з творчою майстернею «Аграфка» – дуєтом дизайнерів-ілюстраторів Андрієм Лесів і Романою Романишин. Попри постійні експерименти студія вирізняється влучним візуальним символізмом, лаконічністю, частим зверненням до цікавих оптичних трюків (наприклад, червоний фільтр-додаток у книзі «Оптика Бога»). Також їхні книжкові проекти часто виконані в техніці друку ризопринт, що дає змогу працювати з яскравими неоновими кольорами – «Куди і звідки», «Я так бачу», «Голосно, тихо, пошепки» та інші. Роботи «Аграфки» виводять українську книгу на новий міжнародний ринок, що популяризує українських майстрів книжкової графіки. Книги «Аграфки» були видані у таких країнах як: Польща, Франція, Південна Корея, Аргентина, Китай, Словенія, Латвія, Словаччина, Іспанія, Португалія, Тайвань. Їхній підхід цілісний, проектний – це перехід від мислення ілюстрації як закінченої візуальної одиниці на рівні станкового твору до дизайнерського, концептуального підходу до візуального втілення історії.

Видавництва з державною підтримкою продовжують існувати, проте незмінно втрачають позиції на великому ринку порівняно із сучасним книжковим бізнесом. Нині в Україні з'явилась значна кількість видавництв, які очолюють люди, пристрасні до своєї справи та, що не менш важливо, усвідомлені щодо методів виживання на ринку й просування своїх цінностей у нинішній книжковій ситуації в країні. Поступово українська книга витісняє російську продукцію, а читач отримує насолоду обирати свою книгу серед якісних. Видавництва тісно інтегруються з ілюстраторами, залучають майбутнього покупця ще на стадії виробництва книги у так званий «нульовий період». Ілюстратор стає неодмінним співучасником промоції книги, а видавці постійно поповнюють бази художників молодими талантами.

Список використаних джерел:

1. Мураховський А. Українське книговидання: радянська доба і сьогодення. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 6.